

LIETUVOS PARLAMENTARŲ BIOGRAFINIO ŽODYNO PROJEKTAS: TURINIO KONCEPCIJA

AIVAS RAGAUSKAS, LIUDAS TRUSKA

*Vilniaus pedagoginis universitetas
Vilnius Pedagogical University
T. Ševčenkos g. 31, LT-2009 Vilnius
El. paštas: aivrag@vpu.lt; lietistkat@vpu.lt*

Santrauka

Straipsnyje aptarti pagrindiniai „Lietuvos parlamentarų biografinio žodyno“ koncepcijos aspektai – pagrindiniai tyrimų projekto principai, struktūra, planuojami rezultatai, parlamentarų biogramų dydis ir sudėtis, darbų terminai.

„Lietuvos parlamentarų biografinis žodynas“ – tai pirmas toks tyrimų projektas Rytų ir Vidurio Europoje, kurio tikslas – keturių tomų leidinyje (1 tomas: XV-XVIII a., 2 tomas: 1905, 1920-1940 m., 3 tomas: 1940-1990 m., 4 tomas: 1990-2004 m.) pateikti visų – iš viso per kelis tūkstančius XV-XXI a. pradžios Lietuvos parlamentarizmo – „tikrųjų“ ir fiktyviųjų parlamentarų biogramas. Jį įgyvendinti planuojama 2004-2008 m.

Tyrimų projektą vykdo Vilniaus pedagoginis universitetas ir Lietuvos Respublikos Seimas, mokslininkai ir parlamentariai, svarbiausių mokslo institucijų atstovai.

Daroma išvada, kad tyrimų projektas atspindi kokybiškai naujo fundamentinių ir taikomųjų visų laikotarpių Lietuvos politinio, šiuo atveju – parla-

mentinio elito, tyrimų etapo pradžią. Be politinės kultūros ugdymo, reprezentacijos, edukacijos, jo rezultatai galės būti efektyviai panaudoti grynai moksliniams tikslams. Parlamentarų biografinio žodyno sudarymas vertingas pats savaime, tačiau tai ir išskirtinai efektyvi tyrimų priemonė. Pasiitelkus šį šaltinį bus galima analizuoti atskirų laikotarpių parlamentarų kolektyvines biografijas.

Tyrimų projekto įgyvendinimas padės geriau iširti atskirų epochų Lietuvos politinio elito kolektyvines biografijas, konkrečiai – parlamentarų korpusus. Tyrimų rezultatai turėtų padėti išsiaiškinti parlamentarų įnašą į Lietuvos visuomenės politiką, ekonomiką, kultūrą.

Leidinio pagrindu bus galima parengti kompaktinę plokštelę bei elektroninę duomenų bazę, internetu prieinamą visiems vartotojams.

Raktažodžiai: Lietuva; parlamentariai; biografinis žodynas.

Įvadas

Elitų tyrimai Rytų ir Vidurio Europoje išgyvena savotišką atgimimą¹, o parlamentarų korpusų biografinių žodynų rengimas glaudžiai su tuo susijęs: jie viena iš esminių tyrimų priemonių bei rezultatų. Daugelyje senųjų demokratijų daugiatomiai, kelis tūkstančius puslapių siekiantys parlamentarų žodynai nėra jokia naujiena. Kaip matyti iš R. L. Koupo (R. L. Cope) apžvalgos, jie jau senokai išleisti bei leidžiami, pradedant Anglija, Vokietija ir baigiant JAV, Australija². Pastaruoju metu – nuo 1998 m. ir kaimynai lenkai – Lenkijos Seimas su mokslininkais pradėjo vykdyti tyrimų projektą – skelbti tarpukario Lenkijos (1919-1939 m.) Seimo narių biografinius žody-

¹ Bozoki A., *Theoretical Interpretations of Elite Change in East Central Elite, Comparative Sociology*, 2003, vol. 2, issue 1, p. 215-247.

² Cope R. L., *Biographical Dictionaries of Parliamentarians: Considerations and Examples, Australian Senate. Paper on Parliament Series, 1999, May (naudotasi duomenų bazė "History Cooperative Database")*.

nus³. Šie leidiniai lenkų tyrinėtojų logiškai laikomi parlamentinių tyrimų augimo ženklais.

Pastaruoju metu ir Lietuvos Respublikos Seimas bei mokslininkai krašto parlamentarizmo raidai skiria vis daugiau dėmesio. Tai liudija kelios mokslinės konferencijos, išleisti jų medžiagos rinkiniai. Galima teigti, kad parlamentarizmo raidos tyrimuose vyksta kokybiniai pokyčiai, kai nuo pavienių, nors ir svarių proginų renginių pereinama prie sistemiško tyrimo, kurį turėtų vainikuoti svarūs, pirmieji Rytų ir Vidurio Europoje darbai. Galima tikėtis, kad tai atspindi kokybiškai naują vieno iš Lietuvos politinio elito branduolių – Seimo savimonės brandą ir išaugusį mokslininkų pasirėmimą. Vis tik pažymėtina, kad daugelyje tyrimų trūksta efektyvesnių tyrimų metodų, apsiribojama tradiciniais klausimais, nepasirodo fundamentalaus pobūdžio tyrimų, pvz., monografijų.

2003 m. pradėto bendro Vilniaus pedagoginio universiteto (projekto vadovai – Lietuvos istorijos katedros prof. L. Truska, Lietuvos istorijos katedros vedėjas doc. dr. A. Ragauskas) ir Lietuvos Respublikos Seimo (projekto vadovai – Seimo Pirmininko pirmasis pavaduotojas Č. Juršėnas, Seimo ryšių su visuomene skyriaus vedėjas dr. A. Vaišnys) tyrimų projekto „Lietuvos parlamentarų biografinio žodyno“ įgyvendinimas laikytinas kokybiškai naujų fundamentinių ir taikomųjų visų laikotarpių Lietuvos politinio, šiuo atveju – parlamentinio elito tyrimų etapo pradžia.

Parlamentarų biografinio žodyno sudarymas vertingas savaime, tačiau tai ir išskirtinai efektyvi tyrimų priemonė. Svarbiausia – pasitelkus šį šaltinį bus galima analizuoti atskirų laikotarpių parlamentarų kolektyvines biografijas. Jo aktualumą pabrėžia dar ir tai, kad iki šiol nepradėtas rengti Lietuvos nacionalinis biografinis žodynas, kuris, be abejo, talpintų visų žinomų Lietuvos parlamentarų biografijas. Tačiau ir jame nebūtų įmanoma tiek išsamiau analizuoti atskirų asmenų parlamentinę veiklą, kaip specialiaame žodyne. Ir atvirkščiai, Lietuvos parlamentarų biografinis žodynas, savotiškas specializuotas „nacionalinis subžanras“, padės rengiant ir pastarąjį.

³ *Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939. Słownik biograficzny, red. Nauk. Andrzej A. Kunert, oprac. Małgorzata Smogorzewska, Warszawa, 1998, t. 1 (A – D), – s. 496; 2002, t. 2 (E – J), – s. 360.*

Mokslinėje konferencijoje „Lietuvos parlamentarų žodyno rengimas“: Seimo Pirmūninko pirmasis pavaduotojas Česlovas Juršėnas, Vilniaus pedagoginio universiteto prorektorius dr. doc. Aivaras Ragauskas, Seimo kanceliarijos Seimo ryšių su visuomene skyriaus vedėjas Andrius Vaišnys. 2004 04 07

2004 m. balandžio 7 d. Seime įvyko mokslinė konferencija „Lietuvos parlamentarų žodyno rengimas“ (nuotr. – viršuje). Konferencijoje buvo aptartos svarbiausios pradinio tyrimų etapo problemos: parlamentinės institucijos, parlamentaro statusas, atskirų laikotarpių Lietuvos parlamentarizmo specifika. Nagrinėti ir iš pažiūros daugiau techniniai klausimai: parlamentarų sąrašų sudarymo problemos, biogramų pateikimas, parlamentinės veiklos rekonstrukcijos problemos ir kt. Pranešimus perskaitė ir apskritojo stalo diskusijoje dalyvavo ilgamečiai parlamentarai – tiek pozicijos, tiek opozicijos atstovai, pasidaliję parlamentinio darbo patirtimi. Išvardytus įvairius parlamentarizmo fenomeno aspektus analizavo teisininkai, politologai, istorikai, žurnalistai.

Straipsnis parengtas konferencijoje perskaityto pranešimo pagrindu. Jame aptarti svarbiausi pradiniam tyrimų etape suformuoti „Lietuvos parlamentarų biografinio žodyno“ tyrimų projekto principai, struktūra, numatomi rezultatai, biogramos dydis bei sudėtis ir atskirų tomų publikavimo terminai.

Projekto genezė

Tyrimų projektas „Lietuvos parlamentarų biografinis žodynas (XV-XXI a. pradžia)“ pradėtas įgyvendinti 2003 m. viduryje, Vilniaus pedagoginio uni-

versiteto Lietuvos istorijos katedrai parengus kompleksiškę Lietuvos parlamentarizmo tyrimų projektą ir šią iniciatyvą palaikius Lietuvos Respublikos Seimo vadovybei, pirmiausia – Seimo Pirmininko pirmajam pavaduotojui, keturiskart Seimo nariui Česlovui Juršėnui. Tyrimų projektas buvo apsvaistytas keliuose darbinuose susitikimuose. Juose buvo nustatyta preliminarinė projekto struktūra, klausimynas, apimtis ir parengimo principai, suformuotas projekto vykdytojų – autorių kolektyvo branduolys, suregistruota pagrindinė istoriografija, taip pat buvo pradėti rengti parlamentarų sąrašai. Neslėpsime, kad tyrimų projektas yra gana ambicingas, jis pareikalautų ilgalaikio, sutelkto daugelio tyrėjų ir parlamentarų darbo.

Projekto vykdytojai

Projektui įgyvendinti yra sutelkti žymiausi Lietuvos parlamentarizmo tyrinėtojai – istorikai, teisininkai, politologai bei sociologai, jau nekalbant apie pačius parlamentarų. Toji aplinkybė, kad projekto sumanytojai bei vykdytojai yra Vilniaus pedagoginio universiteto Istorijos fakulteto Lietuvos istorijos katedra bei Lietuvos Respublikos Seimas dar nereiškia, kad tik šios dvi institucijos vienos pačios vykdys visą tyrimų projektą. Projekto partneriais jau yra ir dar bus įtraukti daugelis kitų mokslo bei studijų institucijų,

kaip antai Lietuvos istorijos instituto, Lietuvos teisės universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro ir kiti mokslininkai. Svarbu pažymėti, kad jame dalyvauja studentai, būsimieji magistrų. Kitaip ir būti negali. Pavyzdžiui, 102 Australijos senato narių (1901-1929 m.) biogramų autoriai buvo net 59 asmenys, tai yra vienas autorius vidutiniškai neparasė net dviejų biogramų.

*Seimo rūmai ties Alberto
Goštauto ir Gedimino pr.
sankryža*

Pagrindiniai projekto principai

Projekto vadovų nuomone, laikantis istoriškumo principų jame reikia aprašyti visus visų laikotarpių Lietuvos parlamentarus (išskirta – L. T., A. R.), neapcinant jokios istorinės epochos, jų specifiką visapusiškai atskleidžiant išsamiuose įvaduose. Be abejo, klausimas dėl Lietuvos valstybingumo pobūdžio bei su tuo susijusio parlamento statuso atskirais istoriniais laikotarpiais yra labai svarbus.

Paprastai daugiausia diskusijų sukelia lietuviškojo valstybingumo apimtį sovietmetyje interpretacija, konkrečiu atveju tai susiję su Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatams skirto tomo rengimu. Įdomu, kad teisinio pobūdžio argumentais prisodrintose diskusijose neretai pamirštami elementarūs teisiniai dalykai, kaip antai, pvz., 1989–1990 m. Lietuvos TSR AT priėmė sprendimus, padėjusius atsirasti Atkuriamajam Seimui ir pan. „Bijoti“ LTSR AT deputatų neturėtume, nors ir suprantame, kad tiksliaja, šiuolaikine to žodžio prasme „parlamentarais“ jie iš esmės nebuvo. Be abejo, sovietinio laikotarpio deputatų biogramos gali būti trumpesnės, tačiau jos turi būti. Mūsų nuomone, nepagrįstas ir kitas požiūris, kad vieny tarybų deputatų biogramos turi būti skelbiamos, o kitų – ne, apsiribojant sąrašų paskelbimu. Tokia nuostata, jeigu ne ideologizuota, tai mokslškai siaura ir nešiuolaikiška. Nesvarbu, ar ką nors ypatingo nuveikė vieno ar kito šaukimo LTSR AT, ar koks nors jos narys. Kiekviena biograma yra svarbus informacijos šaltinis tyrimams. Panašiai elgiasi ir žymiausi tarybinio laikotarpio elitų tyrinėtojai, kaip antai Evanas Madslis (Evan Mawdsley) knygoje „The Soviet Elite from Lenin to Gorbachev“ (Oxford University Press, 2000).

Tačiau apskritai lyginamuoju požiūriu ši problema nėra unikali, pvz., analogiškų kontroversijų išskyla apibūdinant Lietuvos valstybingumo mastą, parlamentarizmą ir parlamentarų statusą po 1569 m. Liublino unijos. Deja, kaip žinoma, XIX amžiaus nesiekiantys įvykiai daugeliui atrodo labai nutolę, mažiau svarbūs ir nekelia didesnių emocijų. O štai netolimos praeities klausimai ypač akcentuojami, o neretai ir ideologizuojami. Norime pažymėti, jog kaip „Lietuvos parlamentarų biografinio žodyno“ tyrimų projekto vadovai atsiribojame nuo bet kokių bandymų ne mokslinėje plotmėje svarstyti šias problemas, o tomą sudarysiančias biogramas laikyti kokia nors pagarbos

išraiška kam nors ir pan. Mums rūpi tik mokslinis tyrimas, kuris yra neįmanomas be atitinkamų biografinių duomenų, paprastai pateikiamų žodynine forma, išdėstymo ir analizės. Dėl to, nors ir suvokiant atskirų istorinių laikotarpių lietuviškojo valstybingumo ribotumą bei fiktyvųjį parlamentariškumą, laikomasi nuostatos, pvz., į „Lietuvos parlamentarų biografinį žodyną“ įtraukti tiek *poliubljinės*, tiek tarpukarinės (1936 m. Seimas), tiek sovietinės Lietuvos „parlamentarus“–deputatus. Priešingu atveju, griežtai laikantis „grynojo“ valstybingumo, o juo labiau ir „grynojo“ parlamentarizmo požiūrio, parlamentarų mūsų istorijoje beveik nerastume. Paminėtina ir naujausia aktualija – Lietuvos padėties Europos Sąjungoje specifika, kurios aspekto nepavyks išvengti ketvirtojo „Lietuvos parlamentarų biografinio žodyno“ tomo rengėjams. Nekalbant jau apie Lietuvos valstybingumo epochų skaičiavimo kontroversijas – kiek gi iš viso buvo Lietuvos Respublikų? Oficialiai valstybiškai manoma, kad dvi (I: 1918-1940 m., II: 1990-2004 m.), tačiau, mūsų nuomone, moksliskai pagrįstas skaičius yra trys (I: XV-XVIII a, II: 1918-1940 m., II: 1990-2004 m.).

Kaip minėta, visos šios kontroversijos bus išdėstytos atitinkamų tomų įvaduose, kurie galės siekti ir iki 100 puslapių. Juose bus aptartas platesnis politinis kontekstas, vienokio ar kitokio politinio proceso prigimtis ar specifinės funkcijos. Apskritai, tiek biogramose, tiek įvaduose tyrinėtojai atsiveria didesnės interpretacijos galimybės nei nacionaliniame biografiniame žodyne, o dažnai ir būtinybė objektyviai įvertinti vienokius ar kitokius vieno ar kito parlamentaro politinius veiksmus. Kartu tai įpareigoja siekti kiek įmanoma didesnio nešališkumo.

Projekto struktūra

Tyrimų projektas „Lietuvos parlamentarų biografinis žodynas (XV-XXI a. pradžia)“ sumanytas kaip fundamentalus, Vidurio ir Rytų Europoje pirmasis keturtomis, išsamus ir objektyvus, kelių tūkstančių puslapių leidinys, apimantis daugiau kaip 5 000 Lietuvos parlamentarų biogramas, pradedant XV a. pabaiga ir baigiant XXI a. pradžia. Daugelis duomenų (ypač XV–

XVIII a., XX a. antrosios pusės) bus skelbiami pirmą kartą. Žodyną sudarys keturi tomai, išskirti pagal laikotarpius: 1 tomas: XV-XVIII a., 2 tomas: 1905, 1920-1940 m., 3 tomas: 1940-1990 m., 4 tomas: 1990-2004 m.

Išsamiau apie atskirus tomus. Numatyta, kad kiekvienas tomas prasidės labai išsamiu įvadu, kuriame bus sistemškai aptarti pagrindiniai tos epochos parlamentarizmo specifikos, parlamentaro statuso bei veiklos aspektai, aiškiai aptarti visi ginčytini klausimai. Juose taip pat bus aptarti ir pagrindiniai parlamentarų kolektyvinės biografijos aspektai. Ne tik parlamentarų biogramos sudarys žodyno tomus. Jų prieduose bus skelbiami atitinkami Seimų kadencijų, seimelių, rinkiminių apylinkių, frakcijų, komisijų ir kiti sąrašai, nekalbant jau apie maršalus, pirmininkus ir t. t. Be abejo, ir asmenų rodyklės.

1 tomą (XV–XVIII a.) sudarys Lietuvos protoparlamentinės institucijos Ponų tarybos narių, LDK pavietų seimelių pasiuntinių bei senatorių Abiejų Tautų Respublikos Seime bei Vilniaus konvokacijose biogramos, taip pat Vilniaus miesto pasiuntinių į Seimus biogramos. Laikotarpis labai platus ir skirtingas. Dėl labai didelės apimties – iki kelių tūkstančių parlamentarų, numatyta galimybė tomą padalyti į du ir daugiau sąsiuvinų. Pažymėtina, kad būtent pirmojo tomo rengimas sukels daugiausia šaltinių tyrimo problemų, reikalauja daugiausia darbo ir finansų.

XIX a., skirtingai nei Lenkijos atveju, netenka kalbėti apie lietuvišką parlamentinę reprezentaciją: nebuvo nei autonominio parlamento, nei okupacinės valstybės – Rusijos parlamento, kuris atsirado tik XX a. pradžioje. Tuo tarpu lenkų tyrinėtojai yra išleidę lenkų parlamentarų Varšuvos Kunigaikštystėje bei Lenkijos Karalystėje (1807-1831 m.) biografinius žodynus⁴, lenkų parlamentarų Prūsijos Seime ir Vokietijos parlamente (1848-1928 m.) biografinius žodynus⁵.

2 tomą (1905, 1920-1940 m.) sudarys delegatų į Didįjį Vilniaus Seimą, lietuvių atstovų Rusijos Dūmoje (1906-1917 m.) bei Steigiamojo (1921-

⁴ *Małgorzata Karpińska, Senatorowie, posłowie i deputowani na sejmy Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego, Warszawa, 2002. – 110 s.*

⁵ *Lech Trzeciakowski, Posłowie polscy w Berlinie 1848-1928, Warszawa, 2003. – 520 s.*

IV Seimas (1936-1940)

1922 m.) ir kitų tarpukario Lietuvos Seimų (1922-1923, 1923-1926, 1926-1927, 1936-1940) narių biogramos. Dėl atskirų dalių specifikos šis tomas

irgi galės būti padalytas į atskirus sąsiuvinius, kaip antai delegatų į Didįjį Vilniaus Seimą, kurių buvo per 2 000 asmenų, nors pavardžių žinoma ne daugiau kaip 100. Taip pat beveik 50 lietuviškų gubernijų atstovų Rusijos Dūmoje ir pan. Panašiai ir lenkų tyrinėtojai atskirai skelbia 1906-1917 m. lenkų pasiuntinių Rusijos Dūmoje žodynus⁶. Atskiri tarpukario Lietuvos Seimai irgi pasižymėjo savo specifika, pakanka nurodyti jau minėtą 1936 metų *fiktyvųjį parlamentą* (IV Seimą).

3 tomą (1940-1990 m.) sudarys „Liaudies“ Seimo, LTSR / Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos narių, Lietuvos TSR atstovų TSRS Aukščiausiojoje Taryboje ir TSRS Liaudies deputatų suvažiavime biogramos. Kaip minėta, šis tomas kelia ypač daug kontroversijų – pradedant teiginiu, kad jo iš viso neturėtų būti ir baigiant požiūriu, kad jame reiktų taikyti atrankos principus, pvz., pateikti tik Liaudies Seimo ir paskutinės sovietinės AT narių biogramas, o kitais atvejais apsiriboti sąrašais. Projekto vadovų nuomone, visais atvejais vertėtų pateikti biogramas, tik reiktų nustatyti skirtingą jų apimtį.

4 tomą (1990-2004 m.) sudarys Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo (1990-1992 m.), kitų Lietuvos Respublikos Seimų (1992-1996, 1996-2000, 2000-2004 m.) narių biogramos. Pažymėtinos dvi problemos: 1) kuriam tomui priskirti Lietuvos atstovus TSRS (SSRS) Liaudies deputatų suvažiavime – „sovietiniam“ ar „nepriklausomybiniam“? 2) kuriam tomui priskirti LTSR AT / Atkuriamąjį Seimą: trečiajam, ketvirtajam, ar abiem?

⁶ Czesław Brzoza, Kamil Stepan, *Posłowie polscy w parlamencie rosyjskim 1906-1917. Słownik biograficzny*, Warszawa, 2001, s. 256.

Projekto rezultatai

Aptartas keturių tomų leidinys – „Lietuvos parlamentarų biografinis žodynas“, numatytas išleisti 2006–2008 m., turėtų padėti ištirti atskirų epochų Lietuvos politinio elito kolektyvines biografijas, konkrečiai – parlamentarų korpusus, atskleisti naujus parlamentarizmo raidos puslapius. Projekto rezultatai atskleis parlamento ir parlamentarų reikšmę Lietuvos visuomenės raidai, jie galės būti panaudoti parlamento reprezentacijai Lietuvoje ir svetur, parlamentarų įvaizdžio gerinimui ir visuomenės istorinei pilietinei edukacijai. Tyrimų rezultatai turėtų padėti išsiaiškinti ir parlamentarų įnašą į Lietuvos visuomenės politiką, ekonomiką, kultūrą. Leidinio pagrindu bus galima parengti kompaktinę plokštelę bei elektroninę duomenų bazę, internetu prieinamą visiems vartotojams.

Verta kiek išsamiau nušviesti, kaip be politinės kultūros ugdymo, reprezentacijos, edukacijos ir grynai mokslo tikslams galės būti naudojamas „Lietuvos parlamentarų biografinis žodynas“. Savotišką revoliuciją parlamentinių elitų tyrimuose padaręs 1952 anglų istorikas seras Luisas Namieras (Lewis Namier) (1888-1960) buvo ir vienas pirmųjų Anglijos parlamentarų biografinių žodynų autorių. 1951 m. Anglijos parlamentas skyrė L. Namierui lėšų „Parlamentarų biografiniam žodynui iki 1832 m.“ parengti. Jis rengė ir fundamentalią Anglijos Parlamento istoriją, kuri tik pastaruoju metu baigiama publikuoti⁷. Darbe „Structure of Politics at the Accession of George III“ (London, 1929; 1957) pateikiamos skrupulingos XVIII a. vidurio Anglijos parlamentarų biografijos – genealoginiai ir kiti duomenys. Analizuodamas jų veiksmus, L. Namieras nustatė, kokie motyvai vedė į parlamentą, kas jį kontroliavo, kokie interesai jame dominavo ir pan. Jis kritiškai atsiliepė apie tradicinę konstitucinę ir partinę istoriją. Kartais teigiama, kad L. Namieras istoriografijoje buvo tas, kuo poezijoje T. S. Eliotas, o Z. Froidas psichologijoje. Jis laikomas prozopografinio – kitaip tariant, kolektyvi-

⁷ Plg., *The History of Parliament: The House of Commons, 1690–1715*, edited by E. Cruickshanks, S. Handley and D. W. Hayton, Cambridge U. P., 2002, 5 vols. T. 3–5 skirti parlamentarų biografijoms. T. 1 papildytas CD su parlamento posėdžių protokolais. Iš viso apie 5000 p.

nės biografijos kūrėju politinėje istorijoje. Būtent jo mikroskopinė Bendruomenių rūmų narių biografijų analizė, jų ryšių ir kitų aspektų palyginimas leido kitaip pažvelgti į politikų gyvenimus, jų kalbas bei veiksmus, pamatyti už jų, tarsi už uždangos, tai, kas ją laiko: „seras Lewis’as pasisuko nuo to, ką politikai sako, link to, ką jie daro ir kas jie yra“.

Ligšioliniuose Lietuvos politinio, taip pat ir parlamentinio elito tyrimuose, šio metodo labai trūko. Žinoma, prozopografinis metodas – ne panacėja, jis nepadeda apčiuopti, pvz., idėjų reikšmės, jis nepakeis ir konstitucionalizmo tyrimų. Apskritai dažnai kokio nors biografinio žodyno pasirodymas laikomas tik savotišku nuopelnu išskyrimo ženklui. Būtent kitokiems atskirų laikotarpių Lietuvos parlamentarų tyrimams, kurie istoriografijoje vadinami „namierizmu“, ir turėtų sudaryti sąlygas „Lietuvos parlamentarų žodynas“. Be jo parengimo prozopografiniai parlamentinio elito, taigi ir parlamentarizmo tyrimai, yra neįmanomi. Nepasitelkus prozopografinio metodo atskleisti „politinių veiksmų pagrindus“ – „the roots of political actions“, kaip teigė Lorensas Stounas (Lawrence Stone), vien tik tradiciniais metodais yra labai sunku.

Parlamentaro biogramos dydis ir sudėtis

Biogramos dydį lemia keli veiksniai: parlamentaro veiklos pobūdis, intensyvumas, surinkti duomenys bei projekto finansinės galimybės. Pvz., žymiausiems XVII a. pab. – XVIII a. pr. Anglijos parlamentarams atitinkamuose parlamentarų žodynuose skiriama 25 000–30 000 žodžių, arba iki 30 puslapių teksto. Jau minėto L. Nemiero nuomone, kuria pagrįstas 1754–1790 m. Anglijos parlamentarų biografinis žodyno sudarymas, biogramos gali siekti nuo vieno ar kelio sakinių iki daugiau kaip 7 000 žodžių. Jis taip pat siekė, kad išsamiau būtų aprašyti ciliniai parlamento nariai, tiksliau – pateikti nežinomi duomenys apie juos. Be abejo, mūsų sąlygomis biogramos iki 30 puslapių dydžio būtų pernelyg didelė prabanga. Tačiau žymiausių parlamentarizmo atstovų biogramos bus platesnės nei vadinamųjų „cilinių“. Yra biogramų apimties rezervų. Pirma, sumažinti šriftą – taip daroma visuo-

se parlamentarų žodynuose, antra, sumažinti daugelio LTSR AT deputatų biogramų apimtį.

Kaip minėta, „Lietuvos parlamentarų biografinį žodyną“ sudarys XV–XXI a. pradžios parlamentarų biogramų sąvadas. Parlamentaro biogramą turėtų sudaryti: 1. portretas; 2. pagrindiniai biografijos faktai; 3. parlamentinė veikla; 4. šaltiniai ir literatūra. Labiausiai bus akcentuojama trečioji dalis, tačiau jos apimtis, turinys priklausys nuo sukauptos informacijos kiekio bei aprašomo asmens parlamentinės veiklos intensyvumo. Atskirų laikotarpių biogramos dėl jų specifikos kiek skirsis, bet bus siekiama išlaikyti vienodą struktūrą, atspindėti keliolika svarbiausių kriterijų – pradedant teritorine kilme, tautine priklausomybe, socialine kilme ir baigiant tautine padėtimi, religine priklausomybe, išsilavinimo lygiu ir kt. Didžioji biogramos dalis bus skiriama, jeigu bus įmanoma, parlamentinei veiklai – dalyvavimui debatuose, darbui parlamento struktūrose, kitai parlamentinei veiklai. Kita vertus, esminiai „neparlamentiniai“ faktai taip pat nebus ignoruojami. Pvz., 1991 m. išleisto 1789–1791 m. Prancūzijos parlamento-Nacionalinės asamblėjos žodyno biogramų struktūra yra padalyta į kelias dalis. Pateikiamas vardas ir pavardė, pagrindiniai biografijos faktai, šeimyniniai duomenys, duomenys apie išsilavinimą, karjera iki 1789 m., parlamentinė karjera, karjera po 1791 m. Parlamentinėje dalyje trumpai apibūdinta parlamentinė veikla, taip pat ir sakytos kalbos. Tais atvejais, kai duomenų nėra, skiltis praleidžiama.

Projekto įgyvendinimo terminai

Projektą įgyvendinti numatyta 2004–2008 m. Terminų įgyvendinimas priklausys nuo organizacinių ir finansinių klausimų sprendimo. 2004 m. planuojama: 1) parengti galutinį chronologinį seimų/tarybų/seimų bei vardinių parlamentarų sąrašus; 2) nustatyti galutines parlamentarų biogramų apimtis, struktūrą; 3) paskirstyti biogramas autoriams; 4) parengti elektroninės parlamentarų duomenų bazės koncepciją; 5) nukopijuoti pagrindinę literatūrą, sudaryti literatūros ir šaltinių santrumpas. 2005 m. planuojama: parengti t. 1: 20 proc. biogramų, t. 2: 30 proc. biogramų; t. 3: 30 proc. biogra-

mų; t. 4: 50 proc. biogramų. 2006 m. planuojama: parengti t. 1: 30 proc. biogramų; t. 2: 40 proc. biogramų; t. 3: 40 proc. biogramų; t. 4: 50 proc. biogramų. Parašyti t. 4 įvadą, tomą suredaguoti, sumaketuoti ir atspausdinti. 2007 m. planuojama: parengti t. 1: 30 proc. biogramų; t. 2: 30 proc. biogramų. Parašyti t. 2 įvadą, tomą suredaguoti, sumaketuoti ir atspausdinti; t. 3: parengti 30 proc. biogramų. Parašyti t. 3 įvadą, tomą suredaguoti, sumaketuoti ir atspausdinti. 2008 m. planuojama: parengti t. 1: 20 proc. biogramų, parašyti t. 5 įvadą, tomą suredaguoti, sumaketuoti ir atspausdinti.

Kaip matyti, planuojama laikytis taip vadinamos „olandiškos“ sistemos – skelbti toms ne pagal chronologiją ar abėcėlę, o pagal jų parengimo spaudai pirmumą. Numatyta, kad pirmasis turėtų būti išspausdintas t. 4, o paskutinis – t. 1.

Išvados

Tyrimų projektas atspindi kokybiškai naujo fundamentinių ir taikomųjų visų laikotarpių Lietuvos politinio, šiuo atveju – parlamentinio elito, tyrimų etapo pradžią. Be politinės kultūros ugdymo, reprezentacijos, edukacijos, jo rezultatai galės būti efektyviai panaudoti grynai moksliniams tikslams. Parlamentarų biografinio žodyno sudarymas vertingas savaime, tačiau tai ir išskirtinai efektyvi tyrimų priemonė. Pasitelkus šį šaltinį bus galima analizuoti atskirų laikotarpių parlamentarų kolektyvines biografijas.

Tyrimų projekto įgyvendinimas padės geriau iširti atskirų epochų Lietuvos politinio elito kolektyvines biografijas, konkrečiai – parlamentarų korpusus. Tyrimų rezultatai turėtų padėti išsiaiškinti parlamentarų įnašą į Lietuvos visuomenės politiką, ekonomiką, kultūrą.

Leidinio pagrindu bus galima parengti kompaktinę plokštelę bei elektroninę duomenų bazę, internetu prieinamą visiems vartotojams.

DRAFT OF BIOGRAPHICAL DICTIONARY OF PARLIAMENTARIANS OF LITHUANIA: CONCEPTION OF CONTENTS

AIVAS RAGAUSKAS, LIUDAS TRUSKA

Summary

Investigations into the elite are experiencing a certain renaissance¹, in Eastern and Central Europe and compiling biographical dictionaries of parliamentarians is closely related to that: the dictionaries are one of the most essential measures for investigations and results. In many old democracies, dictionaries of parliamentarians containing thousands of pages and consisting of many volumes, is nothing new. As can be seen from the review of R.L. Cope, they were published a long time ago and are still being published, beginning with England, Germany and ending with the USA and Australia². Recently, since 1998, our neighbours Poles – the Sejm of Poland, in co-operation with scientists – has begun carrying out the investigations project – to publish biographical dictionaries of the mid-war Sejm members of Poland³. Polish investigators logically treat these publications as signs of growth of parliamentary studies.

Of late both the Seimas of the Republic of Lithuania and scientists devote an ever-increasing attention to the development of parliamentarianism. This is testified by several scientific conferences that had been held and publication of

their material. It can be stated that qualitative changes are taking place in the investigations into the development of parliamentarianism, when from single, though quite weighty occasional events, we move towards systematic investigation, which should be crowned with the first important works in Eastern and Central Europe. Without doubt it reflects new maturity of self-consciousness of one of the kernels of the political elite of Lithuania – the Seimas, as well as an increased preparation of scientists. Nonetheless, it should be noted that many investigations lack more effective research methods, they are limited to traditional issues, no investigations of a fundamental nature, for example, monographs, appear.

The implementation of the joint project “Bibliographic Dictionary of Parliamentarians of Lithuania” of Vilnius Pedagogical University (Project leaders – Prof. of the Department of History of Lithuania L. Truska, Head of the Department of History of Lithuania Associate Professor Dr. A. Ragauskas) and the Seimas of the Republic of Lithuania (Project leaders – First Deputy Chairman of the Seimas of the Republic of

Lithuania Česlovas Juršėnas, Head of the Public Relations Department Andrius Vaišnys, PhD) started in 2003 is to be regarded as the beginning of a new stage of fundamental and applied studies of the Lithuanian political elite of all periods, in this case, that of the parliamentary elite.

The paper discusses the main aspects of the conception of the "Biographical Dictionary of Parliamentarians of Lithuania" – the basic principles of the investigations project, the anticipated results, the size and volume of a parliamentarian's biogram, the deadlines.

The "Bibliographical Dictionary of Parliamentarians of Lithuania" is the first investigations project of this kind in Eastern and Central Europe whose objective is to present all the biograms of "true" and "pseudo" parliamentarians covering the period of several thousand years from the beginning of the 15th century through the 21st century in the publication consisting of four volumes (Volume 1: the 15th – the 18th centuries; Volume 2: 1995, 1920-2004; Volume 3: 1940-1990; Volume 4: 1990-2004). It is planned to implement the project in 2004-2008.

The conclusion is drawn that the in-

vestigations project reflects the beginning of a qualitatively new stage of fundamental and applied investigations into the political elite of Lithuania throughout all time periods, in this case – that of the parliamentary elite. Apart from the development of political culture, representation, education, etc., it will be possible to make an effective use of the results of the project for purely scientific purposes. Compiling the dictionary of parliamentarians is valuable by itself, however, it is also an exceptionally efficient measure for investigations. With the help of this source it will be possible to analyse collective biographies of the parliamentarians of different periods.

The implementation of the investigations project will contribute to better investigations into the collective biographies of the political elite of Lithuania of separate epochs, those of parliamentarians, in particular. The investigation results should help to elucidate the contribution made by the parliamentarians to social policy, economy and culture of Lithuania.

The publication will give a possibility to release a compact disk and to create an electronic database, which will be accessible to all the users on the Internet.

¹ Bozoki A., *Theoretical Interpretations of Elite Change in East Central Elite, Comparative Sociology*, 2003, vol. 2, issue 1, p. 215-247.

² Cope R. L., *Biographical Dictionaries of Parliamentarians: Considerations and Examples, Australian Senate. Paper on Parliament Series, 1999, May (database used "History Cooperative Database")*.

³ *Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919-1939. Słownik biograficzny, red. Nauk. Andrzej A. Kunert, oprac. Małgorzata Smogorzewska, Warszawa, 1998, t. 1 (A - D). - s. 496; 2002, t. 2 (E - J), s. 360.*